

คอลัมน์ “หอคอยส่องโลก”

Financial Day ฉบับวันพุธที่ 13 พฤศจิกายน 2539

เมืองไทยกับประชากร 60 ล้านคน

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ในที่สุด เมืองไทยก็มีประชากร 60 ล้านคนเมื่อเวลาก่อนเที่ยงของวันเสาร์ที่ 2 พฤศจิกายน 2539 ทั้งนี้ตามการคำนวณของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันดังกล่าวกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ถ่ายทอดสดเพื่อรายงานเกี่ยวกับทารกที่คลอดในโรงพยาบาลใหญ่ 4 แห่งในกรุงเทพฯ และโรงพยาบาลของรัฐอีก 6 แห่งในส่วนภูมิภาค

ในวันต่อมา หนังสือพิมพ์หลายฉบับเสนอภาพทารกซึ่งอยู่ในเครื่องห่อหุ้มที่จะเป็นประชากรคนที่ 60 ล้านของประเทศไทย โดยที่ยังไม่เป็นทราบแน่ชัดว่าเป็นใคร หลังจากนั้นหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ก็ได้สนใจรายงานข่าวนี้ไปอีกเลย

ด้วยความเคารพในความเป็นนักวิชาชีพของบรรดานักวิชาการในสังกัดสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ผมอดรู้สึกตะขิดตะขวงใจมิได้ว่า ชุมชนวิชาการมีความรู้ที่ตรงต่อความเป็นจริงละหรือว่า ใครเป็นประชากรคนที่ 60 ล้านของประเทศไทย นักประชากรศาสตร์ไปไกลถึงกับบอกว่าประชากรคนที่ 60 ล้านจะเกิด ณ เวลาใด แต่การบอกกล่าวเช่นนี้เป็นเพียงคำทำนาย หาใช่ความจริง (truth) ไม่

การพยากรณ์จำนวนประชากรจะถูกต้องและตรงต่อความเป็นจริงก็ต่อเมื่อจำนวนประชากรที่เป็นฐานในการคำนวณนั้นถูกต้อง อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรคำนวณจากการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรระหว่างช่วงเวลา หากข้อมูลจำนวนประชากรที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณไม่ตรงตามความเป็นจริงเสียแล้ว การคำนวณย่อมผิดพลาดได้ง่าย ซึ่งมีผลต่อการพยากรณ์จำนวนประชากรอีกทอดหนึ่ง

นักประชากรศาสตร์อาจมีความมั่นใจในข้อมูลของตนเองว่า ในขณะที่หนึ่งๆ เมืองไทยมีจำนวนประชากรเท่าไร แต่สำหรับคนที่อยู่นอกวงวิชาการประชากรศาสตร์เช่นผม และ

สามัญชนโดยทั่วไป ข้อมูลประชากรเป็นเพียงตัวเลขประมาณการ ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่า ณ เวลา 12.00 น. ของวันเสาร์ที่ 2 พฤศจิกายน 2539 เมืองไทยมีจำนวนประชากรกี่คน

ในโลกไร้พรมแดนที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ทั้งโดยถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย จำนวนประชากรกลายเป็นข้อมูลที่ยากจะทราบโดยถ่องแท้ หากเราไม่ทราบ ข้อมูลจำนวนชาวต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองไทย เราจะทราบจำนวนประชากรในประเทศไทย ได้อย่างไร แม้ในกรณีที่ไม่มี การลักลอบเข้าเมือง หากมีทหารที่มีได้จดทะเบียนราษฎรแม้เพียงคนเดียว ข้อมูลประชากรตามทะเบียนราษฎรก็เบี่ยงเบนจากความเป็นจริงเสียแล้ว

ด้วยเหตุดังนี้ ข้อมูลจำนวนประชากรจึงเป็นเพียงตัวเลขประมาณการ และไม่ควรยึดมั่นว่าเป็นความจริง ความรู้นั้นอาจต่างจากความเป็นจริงได้ ชุมชนวิชาการจึงต้องมีกระบวนการตรวจสอบความรู้ โดยที่มามีความรู้ใหม่เข้ามาแทนที่ความรู้เก่าจำนวนมาก

แต่การที่ทางราชการถึงกับมีโครงการ 'ประเทศไทยมีประชากรครบ 60 ล้านคน' แสดงถึงความยึดมั่นถือมั่นในข้อมูลประชากรว่าเป็นความจริง ตราบาปที่นักประชากรศาสตร์ สร้างให้แก่สังคมไทย ก็คือ การก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสังคมไทยว่า คำพยากรณ์นั้นเป็นความจริง แต่ที่จริงนั้น คำพยากรณ์ของนักประชากรศาสตร์มิได้มีสถานะแตกต่างจากคำทำนายของหมอดูที่ยึดตำราโหราศาสตร์ เพราะต่างก็มีโอกาสผิดเหมือนกัน ถึงนักประชากรศาสตร์ จะพยายามใช้วิธีการทาง วิทยาศาสตร์และเทคนิคทางสถิติในการประมาณการ นักโหราศาสตร์ บางสำนักก็เชื่อมั่นในความเป็นศาสตร์แห่งวิชาชีพของตน ทั้งนี้ด้วยการศึกษาสัมพันธ์ระหว่าง วิถีแห่งดวงดาวกับชะตากรรมชีวิตมนุษย์ และคอยตรวจสอบความแม่นยำของคำทำนายอยู่เสมอ

แต่การตีขลุมว่า คำพยากรณ์เป็นสังคมนั้นมีข่าวสารที่ซ่อนเร้น (hidden message) เพราะทำให้ผู้คนในสังคมมีอาจแยกแยะความแตกต่างระหว่างความรู้กับความ เป็นจริง และระหว่างข้อเท็จจริง (fact) กับสังคมนั้น (truth) ได้ โดยที่ข่าวสารที่ซ่อนเร้นนี้อาจทำลายฉันทะ ในการแสวงหาความจริงในสังคมไทยด้วยก็ได้ หากมีใครคนหนึ่งคนใดลุกขึ้นมาเสนอประมาณการ ใหม่ว่า เมืองไทยมีประชากร 60 ล้านคน ตั้งแต่ปี 2538 ผู้คนจำนวนไม่น้อยอาจไม่เชื่อประมาณการใหม่นี้ เพราะถูกฝังหัวว่า เมืองไทยมีประชากรครบ 60 ล้านคนเมื่อวันเสาร์ที่ 2 พฤศจิกายน 2539 โดยมีพักต้องตรวจสอบว่า ความรู้ใหม่มีฐานข้อมูลและวิธีการประมาณการดีกว่าความรู้เก่าหรือไม่

ราชการไทยเลยเถิดไปถึงขั้นแจกเงินและสิ่งของแก่ประชากรคนที่ 60 ล้าน ในเมื่อไม่มีทางที่จะทราบโดยถ่องแท้ว่า ใครคือประชากรคนที่ 60 ล้าน แล้วจะแจกเงินและสิ่งของแก่ประชากรคนที่ 60 ล้านได้อย่างไร

การจัดสรรสวัสดิการแก่ประชาชนเป็นเรื่องพึงสนับสนุน แต่ต้องเป็นไปด้วยหลักด้วยเกณฑ์ การใช้จำนวนประชากรเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรสวัสดิการ นับเป็นการผลาญงบประมาณแผ่นดินโดยแท้ เพราะอาจตั้งคำถามได้ว่า เหตุใดจึงไม่ให้สวัสดิการเป็นพิเศษแก่ประชากรคนที่ 59 ล้าน ฯลฯ

การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับนโยบายประชากรและการพัฒนาคุณภาพประชากร นับเป็นกิจกรรมเดียวที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม แต่กิจกรรมเช่นนี้มีจำกัดมีเฉพาะในวันที่ถูกอุปลักษณ์ให้เป็นวันที่เมืองไทยครบ 60 ล้านคน

หากเราเชื่อประมาณการที่ว่า บัดนี้เมืองไทยมีประชากรครบ 60 ล้านคนแล้ว การที่เมืองไทยมิได้มีประชากรมากไปกว่านี้ นับเป็นความสำเร็จของนโยบายการวางแผนครอบครัวที่มีมากกว่า 25 ปี บัดนี้ ผู้คนในสังคมไทยพากันล้มเลิกไปแล้วว่า บุคคลสำคัญคนหนึ่งที่มีบทบาทในการผลักดันให้นโยบายการวางแผนครอบครัวเป็นนโยบายแห่งชาติ คือ อาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์ แต่การผลักดันนโยบายนี้ได้สะดุดตาย เพราะต้องเผชิญกับการตัดทานจากกระทรวงมหาดไทยภายใต้การนำของพลเอก (และต่อมา จอมพล) ประภาส จารุเสถียร ซึ่งมีความเชื่อว่า นโยบายการวางแผนครอบครัวจะทำให้เมืองไทยตกอยู่ในอุ้งมือของคนจีน เพราะคนจีนไม่นิยมคุมกำเนิด

ความสำเร็จในการผลักดันให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สอง (2510-2514) บรรลุนโยบายการวางแผนครอบครัวนับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญในการชะลอการเพิ่มขึ้นของประชากร แต่เกือบตลอดทศวรรษ 2510 กระทรวงมหาดไทยต่อต้านนโยบายนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่มีการอบรมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน อย่างไม่รู้ตาม แรงต่อต้านบรรเทาเบาบางลงภายหลังจากที่จอมพลประภาสสิ้นอำนาจ